

ГОРСКАТА ИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРИЯ ДО И СЛЕД РЕФОРМАТА ПРЕЗ 1998 ГОДИНА

Иван Йовков, Иван Палигоров, Невена Шулева-Алексова
Лесотехнически университет

Изследвано е приложението на обективните икономически закони в условията на горското стопанство на Република България през периода 1990-2000 г. Анализирани са механизмите за управление на горското стопанство, на основата на икономическите резултати от тяхното действие. Направено е сравнение на икономическите резултати от дейността на горското стопанство през 1998 и през 2000 г. На основата на анализа са обобщени изводи и препоръки за формиране на текущата горско политика.

Ключови думи: горска политика, горска икономическа политика, реформи в горското стопанство
Key words: forest policy, forest economy policy, forestry reforms

Проблемите, които изпитва сега горският сектор на Република България са преди всичко икономически. Те в значителна степен се дължат на несъобразяването с обективните закономерности на пазарната икономика. Тези закономерности са отражение на обективно действащи закони. Един от тях е законът за капиталистическото натрупване. За първи път той е поставен от Адам Смит, доразвит от Рикардо и цялостно интегриран от Карл Маркс в третия том на "Капитала". Тук Маркс доказва, че в условията на капиталистическа организация на обществения труд този закон намира своето проявление чрез механизмите на концентрация, централизация и организация на капитала.

Концентрацията на капитала представлява обективен процес на неговото непрекъснато нарастване в резултат на капитализиране на една част от нетния финансов приход на стопанските субекти. Чрез капитализацията на нетния финансов приход по същество се осигурява разширено възпроизводство на агентите на производството. Не може да се осъществява повишаване на темповете на растеж на нито едно производство без да се е получило съответното нарастване на необходимите за това производителни сили. Поради това, както стопанските субекти, така и обществото като цяло, заделят ресурси за реинвестиране обратно в бизнеса. Когато тези ресурси нарастват за сметка на частта от нетния финансов приход се говори за процес на концентрация на капитала. Растежът на обществения капитал и на индивидуалните капитали в частност (по отрасли и сектори) не е единствения процес, който характеризира концентрацията като обществен механизъм. Процесът на нарастване непрекъснато се съпровожда с процес на отделяне и на образуване на нови капитали.

Две обстоятелства характеризират този процес:

Първо, нарастването на капитала в резултат от концентрацията е ограничен от горе – той се предопределя от темпа, с който нараства брутният вътрешен продукт на нацията и законите, чрез които

се регулира нормата на натрупване като част от брутният вътрешен продукт на обществото. По друг начин казано, ако през 2000-та година нормата на натрупване е 16,8 % от брутният вътрешен продукт на България това е ограничителният критерий в рамките на който се осъществява растежа на индивидуалните капитали, включително и тези в горския сектор.

Второто обстоятелство е, че капиталът в определени сектори на икономиката е разпределен между множество индивидуални капитали, които си противостоят като независими и взаимно конкуриращи се. В сферата на горското стопанство на България към 1998г. (т.е. преди реформата), горските капитали за дървопроизводство и дърводобив бяха локализиращи в 178 горскостопански предприятия. Всяка едно от тях, получило юридическата си форма на съществуване със статут на държавно горско стопанство, можеше да осъществява до този момент процес на концентрация и което е особено важно - процесът на концентрация можеше да се реализира като обективен механизъм на нарастване на капитала на отделните горскостопански предприятия в резултат на капитализиране на реализирания от тях нетен финансов приход.

С действащия за този период механизъм на функциониране на горското стопанство обаче беше блокиран процеса на създаване на нови капитали. Причината за това се обуславя от факта, че държавните горски стопанства по същество изпълняваха функцията на публични предприятия. Като такива те нямаха възможност да обособяват и да дават самостоятелна правна форма на съществуване на капитали в съответствие със законите на частното право. Те нямаха право и да осъществяват пазарна експанзия поглъщайки в себе си неефективни правни субекти (други държавни лесничества например).

В периода от 1995 до 1998г. беше създаден по либерален режим на функциониране на горското стопанство. В резултат на това започнаха да се

обособяват нови правни субекти, преди всичко в сферата на дърводобива. По такъв начин се създава до известна степен и предпоставки да се реализира и вторият механизъм на концентрацията на горския капитал. Те се изразяват в това, че наред с държавните горски стопанства, които до този период имаха изключителния монопол да развиват производствена дейност на територията на държавен горски фонд се появиха и частни стопански субекти. Последните започнаха да оказват услуги на държавните горски стопанства на договорна основа и срещу определено възнаграждение.

Типични представители на такива субекти бяха на територията на регионалните дирекции – Смолян, Пловдив, Ловеч, Шумен и т.н. Тук те организираха своята производствена дейност основно като дърводобивна. Тя имаше характер на производствена услуга. Продуктът на производството си оставаше във владение на държавното горско стопанство.

Това което, трябва да се отбележи е, че процесът на обособяване на тези структури не беше насилствен (не действаха нито реституционни, нито приватизационни, нито експроприационни закони). Пазарът и пазарните отношения с неговите изисквания за свободна конкуренция по повод производство на горски продукти, това беше онзи обществен механизъм, който мотивира създаването на нови форми за съществуване на националния горски капитал.

Втората обективна закономерност, която се появи като резултат от закона за капиталистическото натрупване е централизацията. Като обществен механизъм, тя пък отразява процеса на нарастването на капитала в резултат на събирането на едно място на вече готови и образувани капитали. За съжаление периодът 1990-1998 г. не е особено ползотворен за осъществяване механизма на централизация на горския капитал. Основание за това твърдение ни дава проследяването от нас два механизма за осъществяване на централизацията: насилствен (поглъщане след фалит или експроприация) и доброволен (чрез образуване на капиталови дружества). Според закона за капиталистическото натрупване двата механизма се задействат, когато процесът на концентрация се превърне във фактор, който задържа развитието на производствените сили. Както и трябва да се очаква това ще стане, когато съществуващите форми на правна организация на капитала не могат да реализират нетен финансов приход не само за реинвестиране в бизнеса, но и за икономическа реализация на авансираните капитали (посредством дивидента) и на мениджмънта (посредством предприемаческия доход).

В такава ситуация през периода 1990 – 1998г. у нас изпаднаха значителна част от горските стопанства характеризиращи се със стопанска дейност от така нареченото първо направление – дървопроизводство. Те не можеха да реализират необходимите им приходи, непрекъснато се субсидираха от държавата и трайно влошаваха икономическите си характеристики. Поради невъзможност да задейлят ресурси за натрупване, материалната им база изостана в своето развитие. Техниката и технологиите остаряха и т.н. Органите за управление на такива предприятия включително и централните, нямаха смелостта, а и законова възможност да ги реструктурират или да ги обявят в ликвидация. Впрочем, процесът на морално и физическо изхабяване не подмина и останалите горски стопанства. И тук основния фактор е блокираният механизъм за натрупване поради невъзможност за увеличаване на резервите и обслужване на нови кредити.

Не се осъществи и механизмът на централизация на горския капитал чрез създадените търговски дружества за търговия с дървесина. Тези дружества бяха 17 на брой, по едно на територията на всяка една от държавните дирекции по горите. Те не изпълниха функциите за централизация на горския капитал, приемайки други форми на съществуването му, поради факта, че заработиха като комисионери. Няма да бъде пресилено, ако ги наречем паразитни структури, функциониращи на гърба на горскостопанските предприятия.

Държавата през този период не съумя да се възползва от съществуващите закони за управление на търговската дейност. Не съумя да направи необходимите промени в горското законодателство и с това да даде тласък на механизма на централизация на горския капитал – в неговата доброволна форма.

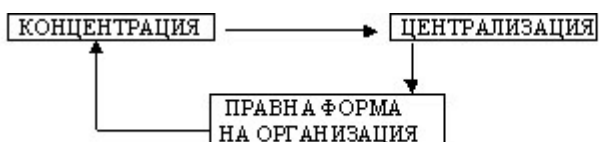
И накрая законът на капиталистическото натрупване се отразява като обективен механизъм и в правните форми на организация на капитала. Всяка правна форма на организация на капитала представлява начин на съществуване и функциониране на агентите на производството. Тези форми в българското законодателство са ясно обособени - като се започне с едноличен търговец и се стигне до търговски дружества и техните обединения. Всяка една правна форма е обективно оправдана, докато не е изчерпала потенциала си за развитие на производителните сили в двете им форми – непрекъснато нарастване на агентите на производството и повишаване на рентабилността на авансирания капитал.

Поради това може да се каже, че всяка правна форма на организация на капитала е преходна във времето и отразява равнището на развитие на производителните сили. В сферата на горското сто-

панство такава правна форма беше държавното горско стопанство и търговските дружества за търговия с дървесина. Начинът на организация на дейностите на двата правни субекта към 1998г. показва, че потенциала за развитие на търговските фирми не беше достатъчен. Те бяха непрекъснати длъжници на държавните горски стопанства. Постоянно акумулираха в себе си незаслужено високи доходи, които не бяха използвани за увеличаване на производствения потенциал, а се изразходваха потребителски.

Имаме основание да твърдим, че и производственият потенциал на държавните горски стопанства и по-точно около 90% от тях не беше използван достатъчно добре.

Накрая, за да завършим със закона за капиталовото натрупване може да обясним механизма за неговото обективно протичане чрез схемата:

От концентрация към централизация, към организация и отново към концентрация, но вече на по-висока степен. Това е обективният закон за капиталистическото натрупване. Този закон не беше и продължава да бъде недостатъчно добре осъзнат от управляващите горския сектор на страната. Свидетелство за това са негативните закономерности и тенденции в резултат на колебанията на структурната реформа в горското стопанство. Тези закономерности на настоящият етап прерастват вече в непримирими противоречия, поради което ще се опитаме да потърсим характера и източника на формирането им.

За целта, както и трябва да се очаква, отговорът следва да започне с анализ на наследството което получи системата за управление на горския сектор в началото на структурната реформа. За такава начало се смята 1998 година. Ето и нашия коментар:

Първо, горското стопанство до този период функционира като единна лесоустройствена, охранителна, контролна и стопанска система. В рамките на обособените държавни горски стопанства (178 на брой) беше развит целия цикъл на стопанския възпроизводствен процес – от създаването на горите и опазването на горските екосистеми, до осъществяване на горскостопански дейности на база на ресурсния им потенциал в т.ч. дървесина, плодове, билки, гъби, дивеч и т.н. Държавните горски стопанства до този период функционират като публични предприятия, организиращи своята дейност по закони и механизми присъщи на публичното и

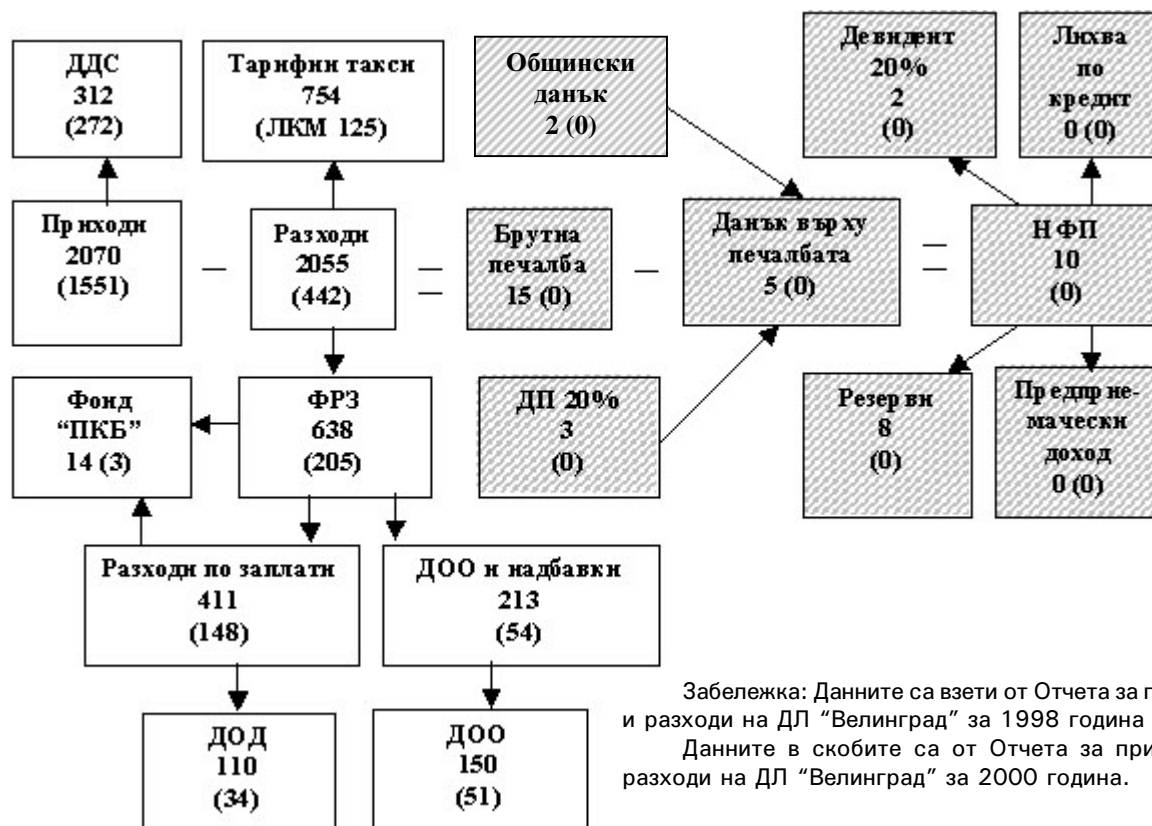
частни право. Законът за горите е основният обществен механизъм, чрез който държавата защитава едно от основните си публични блага – гората. Търговският закон, законът за счетоводството, законът за облагане доходите на физическите и юридическите лица и т.н. пък са общественият механизъм за развитието им като легитимни стопански субекти. Развивайки се в тази обществена рамка възниква основателния въпрос – имаме ли основание да смятаме, че бившите държавни горски стопанства, техните регионални административно управленчески образувания (РДГ) и Комитета по горите (КГ) като цяло са функционирали като устойчиви социални и икономически субекти, а горите като устойчиви екосистеми. Логичен е и следващият въпрос, ако не са били такива, кои са слабите звена в механизма на функционирането им за да се търсят по-ефективни решения.

Направените от нас проучвания дават основания да твърдим, че изброените по-горе структури до започване на структурната реформа са функционирали като сравнително устойчиви социално-икономически структури. Критериите, които ни дават основание за това са, че всички участници в икономическия възпроизводствен процес чрез тогавашните форми на организация на горския капитал получават икономическа реализация на своята собственост.

Механизмът за задоволяване на тези интереси, както и равнището на задоволеност следват логиката на Схема 1. Тук сме отразили информация за стопанските резултати на бившето Държавно горско стопанство "Велинград". През 1998 г. чрез организираните от това горско стопанство дейности са реализирани приходи в размер около 2070 хил.лв. С други думи правният субект Държавно горско стопанство - "Велинград", организиращ дейността си при 100% държавна собственост върху горите, при 100% държавна собственост върху пасивите, с ползването на всички възможни форми на капиталистически отношения, е реализирало стойност над 2 млн.лв. горска продукция.

Какво са получили отделните собственици на агентите (факторите на производство) като икономическа реализация на своята собственост? Първият агент на производството, това е лесосечния фонд, предоставен за ползване от държавата на правния субект Държавно горско стопанство - "Велинград". Лесосечният фонд има характер на природен ресурс. Това е стоящата на корен дървесина, която чрез тогавашния механизъм е предоставяна за ползване от държавното горско стопанство. Икономическата реализация на всеки природен ресурс е рентата. Съгласно действащата тогава нормативна уредба, горската рента се присвоява от дър-

Схема 1. Икономическа схема на ГС "Велинград", гр. Велинград (в хил. лв.) за 1998 г. и 2000 г.

жавата чрез т.нар. горски тарифни такси за ползване на дървесина и други горски продукти. В резултат на този механизъм държавата като собственик на горите и на лесосечния фонд е получила като икономическа реализация за предоставения от нея лесосечен фонд сума в размер около 754 хил.лв. Това представлява 36,5% от реализираните в резултат на продажбите и други източници приходи (виж Схема 1). Казано по друг начин чрез тогавашния пазарен механизъм държавата е получила икономическа реализация на собствеността си върху природния ресурс – лесосечен фонд равен на приблизително 37 ст. за всеки получен лев от продажбите на Държавното горско стопанство - "Велинград". Много или малко е тази стойност. Обикновено се счита, че горската рента е изпълнила икономическата реализация на собствеността, когато достигне размер равен на S от лихвата по кредитния ресурс. Ако го съпоставим с цената на кредита по банковите заеми през 1998 г., който е около 16%, става ясно, че с тарифната политика горската рента е достигнала размери 4 пъти по-големи от икономическия минимум. Това е основанието да смятаме, че първия агент на производството – (лесосечен фонд) с икономическа реализация (горската рента) е задоволил интереса на неговия собственик – държавата.

Вторият агент на производството това е наем-

ната работна сила. През 1998 г. средната цена на наемната работна сила в Държавно горско стопанство - "Велинград" е около 220 лв./месец. В нея са включени както индивидуалните доходи на персонала, така и осигурителните плащания, което е извършило горското стопанство в полза на бюджета. Ако съпоставим със средната работна заплата за страната – 183 лв., имаме основание да твърдим, че работната сила също е получила необходимата икономическа реализация. Нещо повече, през тази година в държавното лесничество са били заети общо 290 души, което на фона на 60-процентната безработица на община "Велинград" не е никак за пренебрегване. С тази цена на единица работна сила е задействан механизъм, който е донесъл приходи в осигурителните фондове на държавата, републиканския и местния бюджет в размер на 338 хил.лв. Казано по друг начин, всеки лев приход от продажбата на горска продукция пряко е допринесъл 16 ст. в полза на бюджета и неговите осигурителни фондове.

Около 312 хил.лв. са приходите към държавния бюджет и от задействания данък добавена стойност, т.е. всеки лев от приходите носи в на бюджета около 15 ст. Ако се добави към това и преките данъци върху печалбата и дивидента в полза на собственика на пасива, т.е. държавата, става ясно, че републиканския, общинския бюджет и осигури-

телните ѝ фондове, присвояват през тази година около 33-34% от всеки получен лев като приход от стопанската дейност (виж. Схема 1).

Сега вече можем да резюмираме и окончателното наследство, с което се характеризира старта на структурната реформа, а това е: с икономическия механизъм за управление на стопанската дейност в Държавното горско стопанство - "Велинград", всеки един лев получен от приходите за дейността е носил брутна добавена стойност в полза на бюджета на държавата в размер на около 70ст. – от рента, преки и косвени данъци за облагане доходите на физическите и юридически лица и оборотите, и икономическа реализация на собствеността върху активите и пасивите. Това ни дава основание да формираме и следващия критерий – за целесъобразността от структурната реформа.

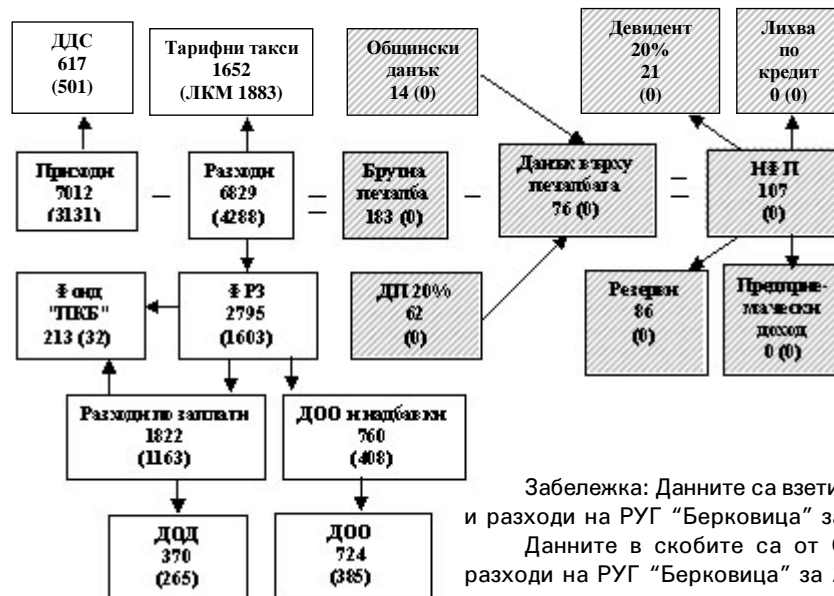
Всяка структурна реформа в горския сектор би била оправдана, ако чрез нея се достигнат резултати по-добри от предходната форма на организация на горския капитал. Проблемът може да бъде поставен и по друг начин. Кой беше онзи икономически критерий, който управляващите горския сектор използваха, за да обосноват горската реформа? Поставяме този въпрос защото съгласно закона за капиталистическото натрупване: Никога едни производствени отношения не се заменят с други преди да са изчерпали потенциала си за развитие на производителните сили и за ефективност-

та на общественото производство.

И пак съгласно този закон: Всяка една нова правна форма се ражда при старите обществени отношения или най-малкото е била в процес на формиране. Къде питаме се всички сега, новите форми на организация и управление които управляващите след 1998 г. съчиниха бяха се утвърдили като по-висши от старите?

Тъй като Горско стопанство "Велинград" не е достатъчно представителна стопанска единица, за да даде категоричен отговор откъде стартира реформата и оправдана ли е тя, ние обработихме информация за единадесет държавни горски стопанства в обхвата на Районно управление по горите "Берковица"*. Данните от проучването са отразени в схема 2. Те потвърждават направените по-горе изводи и констатации, свързани с дейността на Горско стопанство "Велинград". Единадесетте Държавни горски стопанства в обхвата на Районно управление по горите "Берковица" са реализирали приходи приблизително в размер на 7 млн.лв., от които над 3,8 млн.лв. са постъпили в приход на бюджета. Това представлява над 55% от реализираните приходи. Около 23% от приходите намират реализация под формата на горска рента към Национален Фонд "Българска гора", около 9% е данък добавена стойност, повече от 22% са плащанията към осигурителните фондове и т.н.

Схема 2. Икономическа схема на РУГ "Берковица" (в хил. лв.) за 1997 г. и 2000 г.

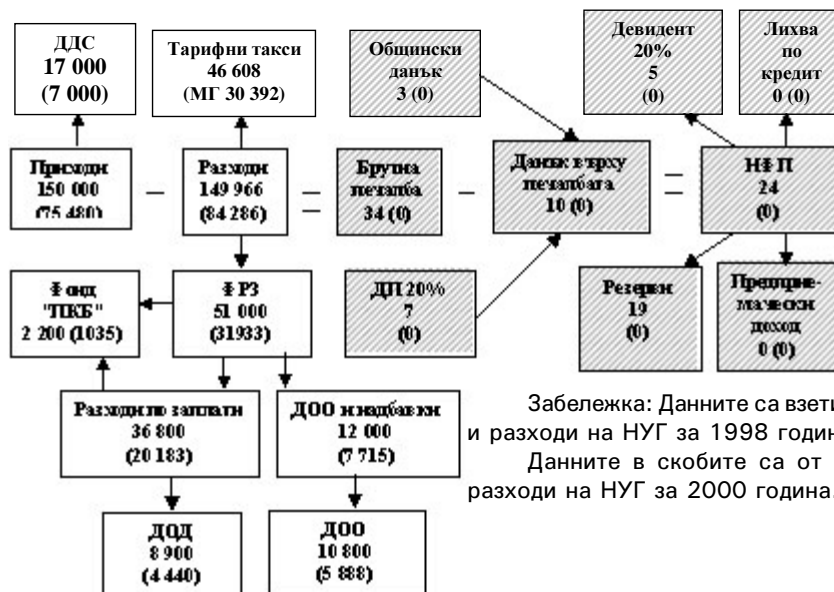

* Наред с казаното следва да отбележим, че структурата на ползването на дървесина на Горско стопанство "Велинград" е изключително благоприятно. Едрата строителна дървесина представлява около 50% от лесоползването. По тази причина постигането на такъв голям процент на БДС в реализираните приходи е напълно обоснован от по-добрите природни условия спрямо други райони на страната. Такъв район, който е с по-лоша сортиментна структура са горите в обхвата на Районно управление по горите "Берковица". Тук едрата строителна дървесина е около 25% от лесосечния фонд и за разлика от ГС "Велинград" е широколистна.

Накрая, но не на последно място са изводите ни за наследството, от което стартира структурната реформа на Националното горско стопанство. Основните резултати от действащите през 1998 г. и в настоящия момент икономически механизми са систематизирани в Схема 3. Това са данни от дейността на 178 Държавни лесничейства в обхвата на бившия Комитет по горите. Както се вижда от

схемата, изводите и констатациите, направени за низовото и средното равнище на управление се повтарят и на национално ниво. През 1998 г. горският сектор на страната управляван от националното управление по горите реализира приходи от всичките си стопански дейности приблизително около 150 млн.лв.

Схема 3. Икономическа схема на НУГ (в хил. лв.) за 1998 г. и 2000 г.

Забележка: Данните са взети от Отчета за приходи и разходи на НУГ за 1998 година

Данните в скобите са от Отчета за приходи и разходи на НУГ за 2000 година.

С икономическия механизъм са задействани косвени и преки плащания към единния собственик на горите – държавата, както следва: рента (тарифни такси) около 47 млн.лв., данък добавена стойност (косвен данък) – 17 млн.лв., държавно обществено осигуряване и фонд "ПКБ" – 14,2 млн.лв., данък общ доход – около 8,9 млн.лв., данък печалба – около 10 хил.лв. Всеки приход от един лев е донесъл финансов резултат (брутна добавена стойност) в полза на бюджета от 58 ст. Това означава, че горският сектор управляван от Националното управление по горите, е функционира устойчиво и е задоволявал интересите на основните участници в икономическия възпроизводствен процес – държава, наемна работна сила, община и до известна степен на легитимните стопански субекти – държавни горски стопанства.

Като негативна страна на действащия механизъм следва да се отбележи неспособността му да акумулира нетен финансов приход за разпределение. Поради това остават незадоволени интересите, свързани със собствеността върху агентите за производство:

- пасиви (покупателна сила) – почти не е разпределен дивидент;
- активите (средствата за производство) – недостатъчни са ресурсите за натрупване под формата на резерви, с което се блокира натрупването на активи;

- информационни ресурси (мениджмънт) – механизъмът не е позволявал формиране на предприемачески доход, тъй като горските управи са със статут на наемна работна сила в държавното горско стопанство и доходите им се формират чрез фондовете на работната заплата.

Второ, логично е да се очаква, че при тази ситуация със структурната реформа би трябвало да се отстранят горните недостатъци на икономическия механизъм за управление на горския сектор на Р България. Следва да се отбележи, че отстраняването на тези слабости на механизма за управление към 1998 г. бяха крайно наложителни. Два са факторите, които ни дават основание за този извод:

От една страна липсата на стимул за акумулиране на Нетен финансов приход в честта му за резерви в продължение на осем години (периода 1990-1998) доведе до морално и физическо изхабяване на дълготрайните активи. Този процес беше възпрепятстван и от невъзможността да се ползва кредитен ресурс за дългосрочни инвестиции. От друга страна статута на горските управи като наемна работна сила на горскостопанските предприятия ги мотивираха към формиране на ресурс за преразпределение като работна заплата, но не и като нетен финансов приход. Като правило само през периода 1995-1997 г. вкл. Горските управи осигуряваха за себе си от 4 до 8 допълнителни брутни заплати чрез премиен механизъм. Тава беше разбира се обективно обус-

ловен процес от начина на управление на горското стопанство. В продължение на 8 години след започване на промените в страната, единствено управлението на горите и горското стопанство по същество останаха по старите механизми. По точно е да се каже, принципите на централизираната икономика, действащи в условията на социалистическата икономика останаха не променени. Горският сектор се управляваше при спазване на старата политическа доктрина, а именно: централизирано планиране; управление и контрол чрез държавен план (като само думата план беше заменена с разчет); мотивация на управленския персонал чрез премията; собствеността върху горите и активите на правните субекти за дървопроизводство и дърводобив - изключително държавна.

При тази политическа доктрина и разбира се с изложените по-горе крайни резултати от горскостопанската дейност, стартираха промените в горския сектор. Това, което очакваха всички беше политическата доктрина да бъде поставена по нов начин. Новият начин изискваше: преход от централизирано към децентрализирано планиране; създаване на механизъм за управление и контрол върху дейността на правните стопански субекти, който да замени държавния план със свободния пазар на стоките и услугите от горското стопанство; замяна на премията като фактор за мотивация на работната сила с печалбата; преминаване от единна държавна собственост на горите към плурализъм на собствеността.

Две години след реформата имаме всичките основания да смятаме, че това, което логично се очакваше не беше постигнато. Разделянето на лесовъдската от стопанската дейност не премахна механизма на централизираното планиране. Напротив, централизираното планиране беше запазено под нова форма.

Така например, при стария механизъм лесосечният фонд се утвърждаваше на държавните горски стопанства и те организираха дейността по усвояването му. С новия механизъм лесосечният фонд се предоставя на държавните лесничества, а те организират механизъм на неговата разпродажба. По същество не се промени и управлението и контрола на стопанисването и ползването на горите чрез единен държавен план. Опитът да се създаде свободен пазар чрез тръжната система беше на няколко пъти блокиран от Министерство на земеделието и горите.

Не се промени и мотивацията на горския персонал. Нещо повече, горската система на страната започна да се управлява като бюджетна дейност. Премахнат беше дори механизмът на премията като мотивация за рационалност и ефективност на ор-

ганите за управление. Накрая, но не на последно място, собствеността върху горите не можа да се трансформира от изключително държавна в плуристична. Там, където бяха въведени реституционните закони не се създадоха условия собствеността да стане икономическо отношение. Казано по друг начин, продължава да се робува и сега още на юридическата форма на собственост, а не на икономическа реализация на всеки вид собственост. И към настоящият момент (2001г.) частните субекти са лишени от възможността да извличат доходи от собствените им гори.

Две години след стартиране на структурната реформа ние можем да дефинираме моделът за управление на горите и на горските блага като: **модел изключително административен**. На върха на управлението стои Националното управление по горите, в средата са Районните управления по горите, а в основата на пирамидата – Държавните лесничества. Нито един от тези субекти няма статут на стопанска организация по законите на частното право.

Икономическата схема, въз основа на която се осъществява тяхната бюджетна дейност има вида показан на Схеми 1, 2 и 3.

На равнище на държавно лесничество (виж. Схема 1) приходите се формират чрез механизма за продажба на лесосечния фонд. Това обаче не са приходи на стопанския субект Държавно лесничество, а са трансферирани приходи от Държавното лесничество към бюджета на Националното управление по горите. *

Разходната част на бюджета е за издръжка на дейностите, осъществявани от държавното лесничество. Същият характер имат приходите и разходите на средното равнище - Районите управления по горите и на Националното управление по горите.

Статутът на структурите за управление на горите и горското стопанство ни дават основание да дефинираме правната форма на организация на горския капитал: Сега тя е по своя характер публично предприятие (НУГ) с регионални звена (РУГ) и местни органи (ДЛ). В това предприятие работят около 11 000 души персонал. Те са наемници на държавата собственик и получават доходите си от бюджета. Тези 11 хил. души сега са призвани да завъртят голямото и тремаво колело на горскостопанския отрасъл. Някъде на върха трябва да се вземе решението. Това решение трябва да придобие юридическа форма – наредба, инструкция и т.н. Всичко би било много добре, ако те достигнат навреме до крайния изпълнител или ако отговаря на обективното битие. Ами ако има дефекти, както се получи с Инструкция №33 или Инструкция №3 и се стигне до финансов срив

* От 2000 г. със Законът за държавния бюджет НФ "Българска гора" е трансформиран в бюджет на Националното управление по горите. Това е поредният административен произвол на правителството на Иван Костов. Погазен беше Закона за горите, в който е предвидено създаването на НФ "Българска гора" и механизъм за неговото попълване и разходване.

или до унищожение на цели горски насаждения? Не може и да няма дефекти. Толкова сложни са обществените отношения, природните и икономическите условия на територията на отделните горски стопанства. Тази сложност в нейната конкретност изисква свобода на местните органи на горската власт. А сега те нямат самочувствието на свободни стопани овластени да вземат решения. Те са в стресово състояние. Знаят, че не трябва да се занимават със стопанска дейност. Правилникът, инструкцията, наредбата и т.н. не позволяват тази дейност. А с какво друго да се занимават, ако не със стопанска дейност? Стопанисването като икономическа и управленска категория е вземане на решения в условията на ограничени ресурси. Защо тогава поднормативните актове блокират това право? Къде отиват пазарните механизми на управление? Не се ли получава поредния абсурд? Онзи, социалистическият механизъм с неговия закон за горите създаде капиталистически форми на организация на горския капитал. Този, новия, наричан пазарен, създаде чисто бюджетна форма на организация от най-долнопробна порода държавен монополизъм. Тези които сътвориха горската реформа и започнаха нейната реализация в последните 3-4 години може би ще възразят на тази наша оценка. Навярно ще потърсят аргументи в отделянето на стопанската дейност от дейността на лесничествата. На този въпрос ние вече се спряхме, като на правен абсурд. Остава само да допълним това твърдение и с последиците от него. Авторите на реформата, може би с най-добри намерения смятаха, че приватизацията на търговските дружества (б7 на брой) е онзи обществен механизъм, който ще постави горското стопанство в среда на пазарна икономика. Критерии за истина не са техните намерения обаче, а постигнатите резултати. А те показват, че приватизацията не създаде пазарна горска икономика. Тя не доведе до икономически просперитет и благоденствие на заетите в горския сектор. Това беше поредното административно насилие, с което се отне правото на стопанисване върху горските блага на повече от 30 хил. души. Това стана чрез прехвърляне правото за контрол и управление на горски капитал на "клиентелисти" на управляващата политическа класа. Те нямаха

за задача да я съхранят и да й дадат шанс за икономическа реализация. Те не можеха да сторят това тъй като не притежаваха необходимата за целта компетентност. Не случаен е факта, че 90% от търговските дружества сега са в ситуация на неплатежеспособност, а някои и пред фалит. Не е случаен и фактът, че на тяхно място в горското икономическо пространство се появиха нови правни субекти за дървопроизводство и дърводобив. Те бяха пуснати на воля в българската гора. Цялата лесовъдна колегия е стресирана. Кой разумен пастир – пита се тя, пуска вълка в собствената си кошара? Какво може да очаква той, ако го направи? Същевременно нашият научен въпрос е: Кой накара българската политическа класа да унищожи с лека ръка традициите в горския сектор, съществуващи от 1928 година. Тази традиция е толкова проста, защото е изстрадана във времето и гласи: Търговецът няма място в гората или което е друг израз на същото, но от позицията на лесовъд-професионалист: Вън търговците от гората. Гората на горяните и лесовъдите.

Очевидно новите горски власти, трябва да сложат ред в механизма за управление на горите и горското стопанство. Колкото и неприятно ние да го кажем на всеослушание, трябва да го направим. Новият ред не може да стане като се издигнат на преден план кадровите промени. Първо трябва да се решат проблемите с управленския механизъм, а след това да се търсят хора за всяко звено от него. Нима не се насити политическата класа от непрекъснатите кадрови чистки. Нали всички очакваха с нетърпение Новото време. Накрая, даваме си сметка, че новият механизъм, за който ние говорим може да бъде осъществен, ако има политическа воля за това. За съжаление последните 12 години не ни дават право за оптимизъм. Всеки който е яхнал властта в горския сектор през този период започва с администриране. Много по-лесно е да се управлява по този начин, т.е. да управляваш чрез назначения, уволнения, указания и т.н. Много по-трудно е с икономически средства и лостове, но те трябва да бъдат сътворени. Изобщо колкото по-малко държава и държавна бюрокрация по-добре за лесовъдската колегия и горското стопанство на страната.

FOREST ECONOMY POLICY IN BULGARIA BEFORE AND AFTER REFORMS IN 1998

Ivan Yovkov, Ivan Paligorov, Nevena Shuleva-Aleksova
University of Forestry

SUMMARY

The implementation of objective economic laws in the conditions of Bulgarian forestry in the period 1990 – 2000 was investigated. The forestry business management mechanisms are analysed, on the basis of the economic results. The comparison of annual economic results of forestry in 1998 and in 2000 was made. On the basis of results of analysis some issues and recommendations for contemporary forest policy formation are summarised.